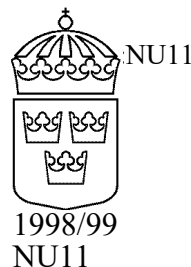

Näringsutskottets betänkande

1998/99:NU11

Vissa konkurrenspolitiska frågor

Ärendet

I detta betänkande behandlas 14 motioner från allmänna motionstiden om vissa konkurrenspolitiska frågor.

Upplysningar och synpunkter i ärendet har inför utskottet lämnats av företrädare för Näringsdepartementet, Konkurrensverket, Svenska Kommunförbundet, Svenska Arbetsgivareföreningen, Företagarnas Riksorganisation, Lantbrukarnas Riksförbund, Skogsägarnas Riksförbund, Södra Skogsägarna och Svenska Taxiförbundet. En skrivelse har inkommit från ICA Förbundet.

Sammanfattning

Utskottet föreslår med anledning av en motion att riksdagen skall göra ett tillkännagivande med innebörd att regeringen fortsättningsvis i avregleringssammanhang bör lägga särskild vikt vid att ha ett helhetsperspektiv för konsumenterna: förutom konkurrens och effektivitet måste också frågor om välfärd samt risk för ökad ekonomisk brottslighet och sämre arbetsmiljö beaktas. Det är vidare viktigt att på ett systematiskt sätt följa upp de avregleringar som har genomförts och väga de positiva effekterna mot de negativa effekter – t.ex. sämre service för medborgarna, ökad ekonomisk brottslighet eller sämre arbetsmiljö – som kan uppstå, anför utskottet.

Övriga motioner rörande inriktningen av konkurrenspolitiken avstyrks. Utskottet framhåller att en effektiv konkurrens är en viktig förutsättning för en väl fungerande samhälls ekonomi. Konkurrens bidrar till ett nödvändigt omvandlingstryck och ett innovativt företagsklimat som stärker tillväxten och Sveriges internationella konkurrenskraft. För konsumenterna betyder detta tillgång till ett brett utbud av ständigt förbättrade varor och tjänster med god kvalitet till rimliga priser. Utskottet anser vidare att regeringens arbete styrs av en vilja att uppnå och upprätthålla konkurrensneutralitet mellan offentlig och privat verksamhet.

I en reservation (m, kd, c, fp) sägs att en effektiv konkurrens alltid i första hand gynnar konsumenterna, och att konkurrensen är den kanske viktigaste drivkraften till teknisk och ekonomisk utveckling. Reservanterna anser att kraftfulla åtgärder måste vidtas från regeringens sida för att driva på avregleringsarbetet i syfte att skapa utrymme för privata initiativ i kommuner och

landsting, och de betonar betydelsen av att konkurrensbegränsande förfaranden från olika kommunala aktörers sida påtalas och åtgärdas.

Vidare avstyrker utskottet tre motioner om kooperativ samverkan, med hänvisning till pågående beredningsarbete inom Näringsdepartementet. Utskottet framhåller vikten av att frågan om de lantbrukskooperativa samverkansformerna behandlas med skyndsamhet av regeringen. Likartad synpunkt framförs beträffande frågan om samverkan mellan taxiföretag. Motionerna följs upp i en reservation (kd, c).

Motionerna

De motioner som behandlas här är följande:

1998/99:Fi613 av Per Westerberg m.fl. (m) såvitt gäller yrkandet (4) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förändringar av konkurrenslagen.

1998/99:Sk310 av Carl Bildt m.fl. (m) såvitt gäller yrkandet (8) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om principerna för konkurrenspolitiken.

1998/99:T231 av Berit Andnor m.fl. (s) såvitt gäller yrkandet (3) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att se över konkurrenslagstiftningen så att den inte utgör ett hinder för en effektiv regionalpolitik.

1998/99:N210 av Jan Bergqvist (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att utveckla Konkurrensverket till en myndighet med ett bredare perspektiv på konkurrens, effektivitet och välfärd.

1998/99:N236 av Inger Strömbom (kd) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av konkurrenslagen i enlighet med vad i motionen anförts om det lantbrukskooperativa samarbetet.

1998/99:N238 av Lennart Daléus m.fl. (c) såvitt gäller yrkandena att riksdagen

12. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att konkurrenslagstiftningen måste utformas så att kooperativ verksamhet inte missgynnas jämfört med andra associationsformer,

13. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att avreglera och minska antalet monopol.

1998/99:N263 av Eskil Erlandsson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen

1. hos regeringen begär förslag till sådan ändring i konkurrenslagen att samverkan i federativ form bör möjliggöras på samma grunder som gäller för primärföreningar inom lantbruket,

2. hos regeringen begär förslag till sådan ändring i konkurrenslagen att förbudet mot prissamverkan på i en förening oförädlade produkter bör utgå,

3. hos regeringen begär förslag till sådan ändring i konkurrenslagen att förhandlingskooperation bör likställas med övrigt kooperativt samarbete,

4. hos regeringen begär förslag till sådan ändring i konkurrenslagen att förbudet mot att begränsa medlemmars fria rörlighet bör utgå och ersättas med EG-rättens funktionsskydd för kooperativa företag.

1998/99:N268 av Bertil Persson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konkurrensregler för högteknologi.

1998/99:N277 av Gudrun Schyman m.fl. (v) såvitt gäller yrkandet (9) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konkurrensfrågor.

1998/99:N292 av Bengt-Ola Rytting m.fl. (s, m, v, c, mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att möjliggöra de fristående sågverkens fortsatta existens.

1998/99:N326 av Per Westerberg och Göran Hägglund (m, kd) såvitt gäller yrkandet (26) att riksdagen hos regeringen begär förslag om nytt, marknadsanpassat regelverk för tolkning i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:N330 av Alf Svensson m.fl. (kd) såvitt gäller yrkandet (6) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en effektivare konkurrensolitik och hos regeringen begär en översyn av konkurrenslagen.

1998/99:N332 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) såvitt gäller yrkandet (21) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att avveckla etableringshinder för småföretagare.

1998/99:N333 av Eva Flyborg m.fl. (fp) såvitt gäller yrkandena att riksdagen

4. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av ett systematiskt avregleringsarbete,

9. hos regeringen begär förslag till en ny bestämmelse i KL som syftar till att komma till rätta med sådana fall av säljvägran, eller motsvarande fall av diskriminering, som medför att nyetableringar hindras eller konkurrensen i övrigt försvåras.

Utskottet

Bakgrund

Konkurrenslagen (1993:20) trädde i kraft den 1 juli 1993 (prop. 1992/93:56, bet. 1992/93:NU17). Konkurrenslagen (KL) är baserad på den s.k. förbudsprincipen, vilken utgår från att vissa konkurrensbegränsningar i sig är skadliga och därför skall vara förbjudna. Efter mönster från EG-rätten innehåller lagen två principiella förbud, nämligen mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag (6 §) och mot missbruk från ett eller flera företags sida av en marknadsdominerande ställning (19 §). Dessa bestämmelser motsvaras av Romfördragets artiklar 85 (regler beträffande avtal m.m. som har till syfte eller effekt att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen) och 86 (regler beträffande ett eller flera företags missbruk av dominerande ställning), vilka

Inriktningen av konkurrenspolitiken

Motionerna

Konkurrensverket bör utvecklas till en myndighet med ett bredare perspektiv på konkurrens, effektivitet och välfärd, anför det i motion 1998/99:N210 (s). Med hänsyn till de starka producentintressen som försöker begränsa konkurrensen behövs det såväl en kraftfull lagstiftning som en stark myndighet, säger motionären. Han anser att konkurrensfrågorna bör föras in i ett bredare samhällsperspektiv. För detta talar, enligt honom, att konkurrens till varje pris i flera fall kan innebära samhällsekonomiska kostnader och onödiga välfärd förluster. Enligt motionärens mening har Konkurrensverket i flera fall givit uttryck för en alltför snäv syn på de frågor som ligger inom verkets ansvarsområde. Ofta tycks det inte ha någon betydelse för verket om en avreglering leder till sämre service för medborgarna, ökad ekonomisk brottslighet eller sämre arbetsmiljö, hävdar motionären.

Konkurrenslagstiftningen måste ses över, så att den inte förhindrar en effektiv regionalpolitik, anför det i motion 1998/99:T231 (s). En viktig hörnpelare för det svenska samhället är att grundläggande service i form av vägar, järnvägar, flyg, post och telekommunikationer tillkommer alla delar av landet på likvärdiga villkor, menar motionärerna. De anser att de senaste årens utveckling, med avreglering och bolagisering av infrastrukturverken, har visat att marknaden inte förmår ta regionalpolitiska hänsyn.

Regeringen bör noga följa utvecklingen beträffande de fristående sågverken och förbereda åtgärder för att garantera denna viktiga glesbygdsnäringens överlevnadsmöjligheter, anför det i motion 1998/99:N292 (s, m, v, c, mp). Det är inte statens uppgift att lägga sig i den affärskonflikt som nu pågår mellan de fristående sågverken och Industriskog AB, konstaterar motionärerna men menar att det är statens uppgift att motverka skadliga kartellbildningar. I Finland och Norge har EU stoppat råvarukartellerna, men så har ännu inte skett i Sverige, säger motionärerna och hänvisar till en då väntad dom i Marknadsdomstolen rörande Sydved AB.

I partimotion 1998/99:Sk310 (m) begärs ett riksdagsuttalande om principerna för konkurrenspolitiken. En vital konkurrens skärper effektiviteten och ökar välståndet, varför insatser för att främja konkurrensen är viktiga inslag i en politik som gör Sverige mer utvecklingskraftigt, anför motionärerna. Framför allt inom områden av monopoliserad kommunal tjänsteverksamhet, t.ex. skolan och vården, anses mycket kunna vinnas genom en målmedveten konkurrensutsättning. I princip all verksamhet som inte är myndighetsutövning bör utsättas för konkurrens, anser motionärerna. De anger följande riktlinjer för en god konkurrenspolitik:

- Kommunerna skall koncentrera sig på kärnuppgifterna och inte ägna sig åt affärsverksamhet, vare sig i bolagsform eller på annat sätt. De kommunala bolagen bör därför säljas eller avvecklas.

– Kommunal förvaltningsverksamhet som inte är myndighetsutövning skall utsättas för konkurrens. Detta innebär att kommunerna, med undantag för myndighetsutövningen, skall upphandla alla varor och tjänster. Medborgarna skall också kunna välja direkt mellan verksamheter med hjälp av checksystem, t.ex. skolpeng.

Det behövs förändringar av konkurrenslagen, anför det i motion 1998/99:Fi613 (m). Drygt hälften av alla anmälningar till Konkurrensverket riktar sig mot kommuner, landsting och statliga organ. Av dessa handlar en del om hur framför allt kommuner och landsting gynnar sina egna förvaltningar och bolag vid upphandlingar, säger motionärerna. En allt större del gäller dock den offentliga sektorns expansion på den öppna marknaden – hur skattesubventionerade kommunala bolag med dumpade priser konkurrerat ut privata småföretagare, hävdar motionärerna. De menar att Konkurrensverkets möjlighet att ingripa med hjälp av konkurrenslagen närmast är obefintlig, eftersom konkurrenslagen gäller företag och inte är tillämplig på den offentliga sektorns konkurrenssnedvridning. Det finns stora brister i konkurrensneutralitet mellan offentlig näringsverksamhet och privata bolag, anser motionärerna och säger att det är vanligt att olika verksamheter inom den offentliga sektorn drivs integrerat inom samma förvaltning eller bolag. Risken är då påtaglig att den konkurrensutsatta delen subventioneras av den icke konkurrensutsatta verksamheten. Bland de åtgärder som, enligt motionärerna, behöver vidtas för att skapa rättvisa villkor ingår att konkurrenslagen bör utvidgas till att gälla även när myndighetens beslut inte varit ett led i en företagarroll, t.ex. vid stödgivning och vid interna köp.

Ett nytt och marknadsanpassat regelverk för tolk- och översättningsverksamhet bör utarbetas, anför det i motion 1998/99:N326 (m, kd). Invandringen har skapat behov av tolk- och översättningskompetens som kan medverka när myndigheter vill kommunicera med personer som har bristfälliga kunskaper i svenska, konstaterar motionärerna. Ibland har denna kompetens byggts upp i offentlig regi, men i takt med att verksamheten vuxit har utrymmet för privata företag ökat, säger motionärerna och uppger att myndigheter och kommuner inte alltid anlitar dessa företag på lika villkor. Konkurrensverket anser att ett nytt och marknadsanpassat regelsystem för tolk- och översättningsverksamhet skulle underlätta etableringen av nya företag, påpekar motionärerna.

Den svenska konkurrenslagstiftningen är anpassad för mogna branscher inom den priskonkurrerande sektorn, medan högteknologi i innovativa högriskbranscher kräver en helt annan flexibilitet, anför det i motion 1998/99:N268 (m). Konkurrensregler lämpade för det produktkonkurrerande näringslivet behöver därför snarast utredas, anser motionären.

När verksamhet regionaliseras på olika områden, vilket i och för sig anses positivt, får inte följden bli att konkurrensreglerna skiljer sig åt mellan olika delar av Sverige, ett förhållande som kan verka hämmande på företagsetableringar i vissa regioner, anför det i motion 1998/99:N277 (v). Länsstyrelsernas påstådda nedprioritering av konkurrensfrågorna anses allvarlig, speciellt med hänsyn till det pågående arbetet med utarbetande av tillväxtavtal.

I partimotion 1998/99:N330 (kd) begärs ett riksdagsuttalande om en effektivare konkurrenspolitik och om en översyn av konkurrenslagen. Marknadsökonomi förutsätter en effektiv konkurrenspolitik som förhindrar marknadsdelning och prissamverkan samt utövar fusionskontroll, anför motionärerna. De framhåller att konkurrenspolitiken kan vara ett instrument för strävandena att dämpa prisstegringstakten och att den svenska konkurrenspolitiken bör harmoniseras med utvecklingen inom EU. Många indikationer finns på att en stor del av det potentiella nyföretagandet hindras av ett alltför omfattande regelverk, hävdar motionärerna. De anser att en ökad avreglering bör ske för att ge utrymme för konkurrens, samtidigt som konkurrenslagen bör skärpas och övervakningen bli effektivare. Monopol och oligopol, såväl privata som offentliga, skall alltid motverkas, sägs det avslutningsvis i motionen.

Det behövs åtgärder för att öka avregleringen och minska antalet monopol, anför det i motion 1998/99:N238 (c). En fungerande och sträng konkurrenslagstiftning är viktig för att fri konkurrens skall råda i det privata näringslivet, sägs det. Konkurrensutsättning medför ökad effektivitet och gynnar konsumenterna, framhåller motionärerna, som också anser att priskarteller inte skall förekomma. Konkurrenslagen har nio s.k. gruppundantag, erinrar motionärerna om. De anser att det är angeläget att reglerna utvecklas ytterligare så att småföretagen kan samverka i lösa former, och de menar att gruppundantagen måste förlängas efter år 1999. Motionärerna förespråkar olika åtgärder för att avreglera och minska antalet monopol. Sålunda föreslås att sotningsmonopolet skall avskaffas. Vidare föreslås att biluthyrningsverksamheten skall förenklas genom ett slopande av nuvarande krav på tillstånd och att det skall räcka med en registrering av verksamheten.

Etableringshinder för småföretagare måste avvecklas, anför det i partimotion 1998/99:N332 (fp). Som exempel anges sotningsmonopolet, apoteksmonopolet och kommunernas rätt att stoppa lågprisbutiker. Inom många branscher motverkas nya företagsetableringar av olika slags regleringar och etableringskontroller, hävdar motionärerna. De anser att omständigheter som snabbt kan ge upphov till en stor mängd nya företag är att offentligt ägda företag omvandlas till privata och att det finns en medveten strävan efter att hitta privata alternativ till offentligt producerade tjänster.

I motion 1998/99:N333 (fp) begärs dels ett uttalande om inriktningen av ett systematiskt avregleringsarbete, dels ett förslag från regeringen om en ny bestämmelse i konkurrenslagen med sikte på att komma till rätta med sådana fall av säljvägran, eller motsvarande fall av diskriminering, som medför att nyetableringar hindras eller konkurrensen i övrigt försvåras. Fri konkurrens på lika villkor – inom de ramar som sätts upp av etiska principer och lagstiftning – är det bästa verktyget för att tillgodose konsumenternas efterfrågan och hushålla med begränsade resurser, säger motionärerna. En effektiv konkurrens gynnar alltid i första hand konsumenterna, och konkurrensen är den kanske viktigaste drivkraften till teknisk och ekonomisk utveckling, heter det. Väl fungerande konkurrens stimulerar en kontinuerlig förnyelse av produktionsapparaten och leder därmed till en effektiv användning av samhällets resurser, dvs. graden av konkurrens på olika marknader spelar en central roll för marknadsekonomins funktionssätt och för den ekonomiska tillväxten,

menar motionärerna. Mot bakgrund av det anförda krävs en effektiv konkurrenslagstiftning och en effektiv konkurrenspolitik, säger motionärerna. De grupperar bristerna i konkurrensen under följande tre rubriker: Naturliga konkurrensbegränsningar, Konkurrensbegränsande överenskommelser och Offentliga regleringar. Under senare år har flera studier gjorts av konkurrens-situationen i Sverige, t.ex. av den s.k. konkurrenskommittén, av Produktivitettsdelegationen och av Ekonomikommisionen, som samtliga pekar på att en stor del av de problem som kännetecknat svensk ekonomi under de senaste decennierna – snabba kostnadsstegringar, svag produktivitettsutveckling och svag ekonomisk tillväxt – kan förklaras av brister i konkurrensen, påpekar motionärerna.

Under den borgerliga regeringsperioden 1991–1994 infördes en ny skärpt konkurrenslagstiftning, och ett systematiskt avregleringsarbete inleddes, sägs det vidare i motionen. Motionärerna anser att avregleringsarbetet och "valfrihetsrevolutionen" måste återupptas och drivas vidare enligt följande principer:

- begränsa offentliga monopol,
- minska offentligt ägande i näringsverksamhet,
- vidga sektorn för privat näringsverksamhet,
- öka den konkurrensutsatta sektorn,
- verka för lägre priser och taxor,
- främja konkurrens på lika villkor,
- underlätta för nya företag att etablera sig och för små och medelstora företag att växa,
- minska arbetsbördan för små och medelstora företag med bl.a. uppgiftslämnande.

Statsministern och finansministern bör leda och politiskt ansvara för arbetet, anser motionärerna, och varje år bör en redogörelse över avregleringsarbetet presenteras för riksdagen.

De flesta klagomål och anmälningar till Konkurrensverket kommer från småföretagare, säger motionärerna avslutningsvis och hänvisar till en rapport från Konkurrensverket, Avreglerade marknader i Sverige (Konkurrensverkets rapportserie 1998:3), av vilken framgår att statliga och kommunala bolag eller f.d. statliga monopolbolag ofta är inblandade. Ytterligare en grupp av klagomål rör leveransvägran, dvs. att småföretagen av olika skäl inte får köpa varor och tjänster av en viss leverantör. Säljvägran kan, enligt Konkurrensverket, ofta vara svår att komma till rätta med, beroende på antingen att leverantören utsatts för påtryckning från gamla kunder eller att leverantören inte varit dominerande på marknaden i lagens mening. Ett företag behöver dock inte ha uppnått en sådan styrkeposition för att en säljvägran från dess sida skall försämra konkurrensen, säger motionärerna. De påpekar att Folkpartiet delar Konkurrensverkets uppfattning att det krävs en ny bestämmelse i konkurrenslagen i syfte att komma till rätta med sådana fall av säljvägran, eller motsvarande fall av diskriminering, som medför att nyetableringar hindras eller att konkurrensen i övrigt försvåras.

Tidigare riksdagsbehandling

Likartade motionsyrkanden om olika konkurrenspolitiska frågor som de här aktuella har behandlats tidigare av utskottet, senast under föregående riksmöte (bet.1997/98:NU1 och bet. 1997/98:NU9).

Konkurrensverket

Konkurrensverket är central förvaltningsmyndighet för konkurrensfrågor. Myndigheten skall enligt sin instruktion (1996:353) verka för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet till nytta för konsumenterna. Verket skall bl.a. fullgöra de uppgifter som följer av konkurrenslagen och lagen (1994:615) om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling. Verket skall vidare lämna förslag till avregleringsåtgärder, uppmärksamma hinder mot en effektiv konkurrens i offentlig verksamhet samt lämna förslag till åtgärder för att undanröja dessa, sprida kunskap om konkurrensregler, praxis och andra förutsättningar för en effektiv konkurrens, främja forskning på konkurrensområdet samt i övrigt främja ett konkurrensinriktat synsätt.

I regleringsbrevet för år 1999 anges de effektmål som rör Konkurrensverkets verksamhet på följande sätt:

- att bidra till att stärka näringslivets tillväxt och internationella konkurrenskraft,
- att konsumenterna skall ha en stark ställning på marknaden och att deras intressen tillgodoses.

Konkurrensverkets del av effektmålen är därvid att verka för effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet till nytta för konsumenterna.

Konkurrensrådet

Regeringen inrättade i december 1997 ett råd för konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor – Konkurrensrådet (dir. 1997:145). I rådet, vars ordförande är f.d. förhandlingsdirektör Lars Ahlvarsson, ingår representanter för offentlig och privat verksamhet. Rådets uppgift är att, med beaktande av de olika grundförutsättningar som gäller för offentlig och privat sektor, söka undanröja konkurrenskonflikter mellan privat och offentlig verksamhet. Rådets verksamhet skall ta sikte på sådana konkurrenskonflikter som inte löses inom ramen för särskild lagstiftning eller prövningsförfaranden.

Konkurrensrådet får på eget initiativ belysa sakförhållanden i konkreta fall och genom kontakter med berörda parter bedöma om och hur en konkurrensnedvridning kan undvikas eller undanröjas. Rådet får även i den omfattning det finner lämpligt ta upp frågor på begäran av någon som är berörd. Utgångspunkten för bedömningen skall vara de förutsättningar och regler som gäller för respektive verksamhet. Rådets verksamhet skall inriktas på fall av allmänt intresse, och särskild uppmärksamhet skall ägnas åt frågor som rör prissättning och konkurrens på så lika villkor som möjligt. Verksamheten

skall syfta till att för framtiden ge vägledning om hur konkurrens-snedvridande förfaranden kan undvikas och, om möjligt, att vissa typer av konkurrenskonflikter kan mönstras ut. Rådet skall på lämpligt sätt informera de berörda om sina bedömningar i dessa avseenden.

Med utgångspunkt i de erfarenheter som Konkurrensrådet fortlöpande får av förhållandena på marknaden skall rådet skaffa sig en samlad bild av vad som kan vara osund konkurrens. Med detta som underlag skall rådet diskutera principiella konkurrensfrågor, sprida information om goda exempel på en väl fungerande konkurrens och för framtiden söka nå en samsyn om hur de långsiktiga spelreglerna på området bäst formuleras. I sina diskussioner skall rådet beakta att förutsättningarna för konkurrens är olika i olika delar av landet.

Konkurrensrådet skall fortlöpande samråda med Konkurrensverket och Nämnden för offentlig upphandling samt med andra berörda organ, t.ex. inom redovisningsområdet. Rådet skall bedriva sitt arbete under tre år och skall fortlöpande informera om resultatet av detta. Rådet skall senast den 31 december 2000 redovisa sina samlade erfarenheter och de resultat som uppnåtts. Om det finns behov av det får rådet lämna förslag till ytterligare åtgärder som rådet kan bedöma motiverade.

I den handlingsplan för att förenkla och förbättra villkoren för främst små företag som statsrådet Mona Sahlin presenterade i december 1998 ingick att rådet gavs i uppdrag att den 31 mars 1999 redovisa en sammanställning av sina ärenden. Vidare skulle redovisas hur uppgiften att nå samsyn om de långsiktiga spelreglerna genomförs. Redovisningen skall ligga till grund för att regeringen snabbt skall kunna se om det behövs regelskärpningar.

Konkurrensrådet har nyligen lämnat en sådan rapport till Näringsdepartementet. Av rapporten framgår bl.a. att huvuddelen av de hittills behandlade anmälningarna till rådet rör kommunerna, att ärendena i stor utsträckning avser frågan om hur långt kommunernas legala kompetens sträcker sig och att rådet lyckats komma fram till eniga beslut i ca tio konkreta fall. Rådet har dock inte kommit särskilt långt i diskussionerna om långsiktiga spelregler och de underliggande principerna för dessa.

I rapporten konstateras vidare att näringslivets representanter i rådet anser att det finns klara och omfattande problem med snedvriden konkurrens på olika marknader. De anser också att rådets möjligheter att bidra till problemlösning ligger i att rådet kan komma överens om förslag till åtgärder från lagstiftarens sida. Kommun- och Landstingsförbunden sägs, med vissa undantag, inta en reserverad hållning till skärpning av lagstiftningen som metod att förhindra snedvridning av konkurrensen. Förbundens representanter anser också att kommunallagen bör ge utrymme för viss flexibilitet i tillämpningen, främst med hänsyn till den kommunala självstyrelsen och på grund av de kraftigt varierande förhållandena mellan de olika kommunerna inom de områden som lagen reglerar.

Beträffande rådets fortsatta arbete, som hittills nästan uteslutande rört kommunernas verksamhet, sägs att det kommer att göras en genomgång av det statliga området för att kartlägga hur konkurrensproblemen inom denna sektor ser ut och var i den statliga organisationen problemen är lokaliserade. Motsvarande gäller för landstingen, där en första åtgärd blir en relativt om-

Klarare spelregler mellan kommuner, landsting och småföretag

I den tidigare nämnda handlingsplanen för att förenkla och förbättra villkoren för främst små företag ingår en särskild rubrik (6) om klarare spelregler mellan kommuner, landsting och småföretag. Under denna rubrik tas följande fyra punkter upp: Offentlig upphandling, Långsiktig konkurrenspolicy, Uppdrag till Konkurrensrådet (som nyss har redogjorts för) och Strategi för en fungerande konkurrenspolicy.

Beträffande offentlig upphandling erinras om att i budgetpropositionen för år 1999 har avsatts medel till Kommerskollegium för insatser för att öka företagens kunskaper om offentlig upphandling. Detta skall bl.a. ske genom utformning av en s.k. websida med information som framför allt små och medelstora företag har nytta av. Vidare omnämns i handlingsplanen ett ytterligare uppdrag till Kommerskollegium, innebärande att information om offentliga upphandlingar som understiger ca 1,7 miljoner kronor – den undre gräns över vilken upphandlingar enligt lag måste utannonseras – skall läggas ut på den nämnda websidan. Motivet för detta är att småföretagen har störst intresse för dessa upphandlingar, men de har svårt att få reda på vilka de är.

Offentlig upphandling, som tillhör finansutskottets ansvarsområde, är föremål för utredning. Särskild utredare är generaldirektör Sture Johansson. Utredningen har i uppdrag att utreda organisationen av Nämnden för offentlig upphandling och vilken roll samt vilka uppgifter nämnden bör ha i framtiden med hänsyn till behovet av tillsyn av offentlig upphandling (dir. 1998: 58). Vidare skall en översyn göras av bestämmelserna i 6 kap. lagen (1992: 1558) om offentlig upphandling (LOU), som bl.a. avser upphandlingar under de s.k. tröskelvärdena. Slutligen skall utredaren se över bestämmelsen om skadestånd i 7 kap. 6 § LOU. Möjligheterna att effektivisera den offentliga upphandlingen skall vara utgångspunkt för utredningen. Riksdagen har nyligen, på finansutskottets förslag (bet. 1998/99:FiU17), beslutat att utredningen snarast bör ges tilläggsdirektiv innebärande att utredningen bör övergå till att bli parlamentariskt sammansatt. Utredningen bör i enlighet med gällande tidsplan, dvs. senast den 31 december 1999, avlämna ett delbetänkande omfattande det befintliga uppdraget. Av tilläggsdirektivet bör vidare framgå att utredningen därefter bör få i uppdrag att bl.a. sammanfatta de övergripande riktlinjerna för den offentliga upphandlingen och ta fram riktlinjer för det svenska arbetet i EU. Finansutskottet ansåg det väsentligt att det klargörs under vilka förutsättningar som miljökrav får ställas vid offentlig upphandling och att det bör vara möjligt att ställa krav på att produkter som köps in uppfyller kriterier för miljömärkning. Finansutskottet ansåg vidare att utredningen också skall behandla frågan om lokal upphandling.

När det gäller långsiktig konkurrenspolicy sades i handlingsplanen att Kommunförbundet och Landstingsförbundet skulle inbjudas till diskussion om utformning av en sådan policy avseende relationerna mellan offentlig och privat sektor. En första överläggning ägde rum i februari 1999 under ledning

av statsrådet Mona Sahlin. Avsikten är att ett andra möte skall hållas senare under våren 1999.

Beträffande strategi för en fungerande konkurrenspolicy sades i handlingsplanen att som ett försök skall Regionförbundet i Kalmar län, omfattande tolv kommuner, i samråd med Konkurrensrådet utarbeta en konkurrenspolicy som skall främja småföretagande i länet. Denna policy skall också innefatta strategier för att underlätta för offentliganställda som vill starta eget.

I detta sammanhang kan vidare noteras att Kommunförbundet nyligen presenterat en rapport om effekter och erfarenheter av alternativa driftsformer.

Kommunallagen

Kommunernas och landstingens verksamhet regleras i kommunallagen (1991:900). Lagen tillhör konstitutionsutskottets ansvarsområde. Beträffande näringsverksamhet gäller (2 kap. 7 §) att kommuner och landsting får driva sådan verksamhet, om den drivs utan vinstsyfte och går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna i kommunen eller landstinget. Vidare sägs (2 kap. 8 §) att kommuner och landsting får genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommunen eller landstinget och att individuellt inriktat stöd till enskilda näringsidkare bara får lämnas om det finns synnerliga skäl för det.

Beträffande laglighetsprövning gäller (10 kap. 1 §) att varje medlem av en kommun eller ett landsting har rätt att få lagligheten av kommunens eller landstingets beslut prövad genom att överklaga dem hos länsrätten. Överklagandet skall ske inom tre veckor från det att det på aktuell anslagstavla tillkännages att protokollet över beslutet justerats (10 kap. 6 §).

Departementspromemorian Små företag och konkurrenslagen

En arbetsgrupp inom Regeringskansliet, som haft i uppgift att kartlägga och analysera olika typer av småföretagssamverkan på den svenska marknaden och överväga om de svenska konkurrensreglerna bör ändras för att inte hindra sådan småföretagssamverkan som är till nytta för samhället och konsumenterna, har i rapporten Små företag och konkurrenslagen (Ds 1998:72) presenterat vissa förslag till ändringar av konkurrenslagen och förslag om förordningar om gruppundantag.

Arbetsgruppen har funnit att samverkan i större omfattning mellan småföretag är vanligast inom detaljhandeln, dvs. i livsmedels- och fackhandeln, inom tjänstesektorn såsom hantverks- och installationsbranscherna, inom data och kommunikation, inom transportsektorn såsom lastbils-, entreprenad- och taxibranscherna samt inom jord- och skogsbruket. Det är angeläget att konkurrenslagens förbudssystem – mot bakgrund av den stora andelen småföretag på den svenska marknaden – kan tillämpas på ett flexibelt sätt och att den administrativa bördan både för tillämpande myndighet och för företagen kan begränsas så mycket som möjligt, sägs det.

Arbetsgruppens slutsats är att lagen generellt sett redan har ett väl fungerande system för att i flexibla former skilja ut samverkan med övervägande positiva effekter och som samtidigt tillgodoser småföretagens behov av en

enkel och smidig handläggning, t.ex. inom ramen för gruppundantag eller Konkurrensverkets allmänna råd. Arbetsgruppen ser därför inget behov av en generell särbehandling i konkurrenslagen av samarbete mellan små företag. Emellertid föreslår arbetsgruppen vissa förändringar i de regler som redan finns för samarbete inom lantbrukets primärföreningar genom det s.k. legalundantaget (se vidare i det följande) och i gruppundantaget avseende kedjor i detaljhandeln. Vidare föreslås ett nytt gruppundantag för samarbete mellan taxiföretag.

Rapporten har varit föremål för remissbehandling, och remisstiden utgick den 31 mars 1999.

Konkurrensverkets rapport Konkurrenshinder för småföretag

Konkurrensverket gavs i regleringsbrevet för år 1998 i uppdrag att lämna en särskild redovisning med en närmare beskrivning av verkets klagomålsärenden, deras karaktär och grund. Av rapporten skulle särskilt framgå hur bristande konkurrensneutralitet när det gäller små företag kan hanteras med hänsyn till gällande bestämmelser i konkurrenslagen samt bestämmelser inom andra områden.

I rapporten Konkurrenshinder för småföretag (Konkurrensverkets rapportserie 1998:2) har en gruppering av klagomålsärenden – utifrån olika typer av konkurrensbegränsningar som tagits upp i klagomålet – gjorts enligt följande (inom parentes anges antal ärenden): oskäligt höga priser/prishöjningar och diskriminering m.m. (31), säljvägran (18), offentlig upphandling (10), underprissättning av offentliga aktörer (8), offentlig stödgivning till enskilda företag (16), affärsverksamhet sammanblandas med myndighetsutövning (3), olika mervärdesskatteregler för privata och offentliga aktörer (2), s.k. KL-ärenden, dvs. ärenden där det i september 1998 pågick utredning hos Konkurrensverket i syfte att få underlag för tillämpning av konkurrenslagen (40) samt övriga ärenden (drygt 100).

Under rubriken Slutsatser och förslag sägs i rapporten bl.a. att på flera av de av- eller omreglerade marknaderna kan – under en övergångsperiod – en väl utformad särreglering, tillämpad av en för ändamålet inrättad tillsynsmyndighet, vara ett viktigt komplement till den generella konkurrenslagstiftningen för att komma till rätta med s.k. marknadsmisslyckanden. För att uppnå en väl fungerande konkurrens kan det även krävas strukturella ingrepp, t.ex. att infrastruktur som har karaktären av nödvändig facilitet som nya företag måste ha tillträde till för att kunna konkurrera med dominanten skiljs ut från övrig verksamhet. Dessa slutsatser kan även gälla verksamheter som drivs av statliga myndigheter, kommuner och landsting.

I rapporten sägs vidare att det, i syfte att ge bättre möjligheter att komma till rätta med sådan säljvägran som hämmar marknadens funktionssätt, bör övervägas att införa en ny bestämmelse i konkurrenslagen, som rör säljvägran. Den offentliga stödgivningen bör omfattas av regler som säkerställer att stödet inte snedvrider konkurrensen och inte heller hämmar eller omöjliggör verksamheten för företagen, heter det vidare. Statsmakterna bör precisera under vilka förutsättningar statliga myndigheter får driva verksamhet på konkurrensmarknader. Det bör även göras en systematisk genomgång av

områden där myndigheter driver näringsverksamhet och har tillsynsuppgifter på samma område.

1998/99:NU11

Rapporten ingår i Näringsdepartementets allmänna beredningsunderlag.

Konkurrensverkets rapport Avreglerade marknader i Sverige

Regeringen gav i regleringsbrevet för år 1998 Konkurrensverket även i uppdrag att från ett effektivitets- och konsumentperspektiv, och med hänsyn till gällande mål för de aktuella politikområdena, följa upp avregleringsåtgärder som hittills genomförts på olika marknader. I rapporten Avreglerade marknader i Sverige – en uppföljning (Konkurrensverkets rapportserie 1998:3) redovisas uppföljning av avregleringsåtgärder på sex marknader, nämligen tele, post, inrikesflyg, järnvägstransporter, lokal och regional linjetrafik med buss samt elmarknaden.

I ett avslutande avsnitt om övergripande slutsatser grupperas de konkurrensproblem som kan uppstå vid avregleringar under följande fem rubriker: Dominantens fördelar begränsar konkurrensen, Inlåsnings effekter, Risker för kartellknande utfall på marknaden, Regionala och andra fördelningsmässiga effekter samt EU-medlemskapet och EU:s regler. I rapporten skisseras ett optimistiskt och ett pessimistiskt scenario. Det förstnämnda är att en väl fungerande konkurrens kan komma till stånd på de regelreformerade marknaderna inom en inte alltför lång tidsrymd. Ett villkor för detta är emellertid att staten – i egenskap av såväl regulator som ägare till dominerande företag – utnyttjar sin samlade och unika möjlighet att verka för att eliminera de konkurrenshinder som finns på marknaderna. Ett pessimistiskt scenario är att konkurrensen på marknaderna kommer att fortsätta att vara begränsad på grund av kvarstående hinder och att konflikter mellan dominanten och utmanare kommer att vara vanligt förekommande. Dessa konflikter kommer att kräva ingripanden både från särskilda tillsynsmyndigheter och från Konkurrensverket. Ur ett effektivitets- och konsumentperspektiv är en sådan utveckling inte önskvärd.

Även denna rapport ingår i Näringsdepartementets allmänna beredningsunderlag.

Länsstyrelsernas konkurrensfrämjande verksamhet

Enligt instruktionen för länsstyrelserna (1998:1546) åligger det dem att främja länets utveckling och noga följa tillståndet inom olika sakområden, bl.a. regionalekonomi, näringslivsutveckling och konkurrens. Vid tillsynen skall särskild hänsyn tas till regionala förhållanden, vilket dock inte innebär att tillämpningen av de konkurrensrättsliga reglerna skall variera i olika delar av landet.

Länsstyrelserna skall ge information i konkurrensfrågor och uppmärksamma Konkurrensverket på förhållanden som tyder på överträdelser av konkurrensbestämmelserna. Verket informerar fortlöpande länsstyrelserna om utvecklingen på konkurrensområdet genom ett särskilt nyhetsbrev samt genom distribution av verkets rapporter, publikationer och informationsskrifter. Under år 1998 arrangerade Konkurrensverket två större seminarier för

länsstyrelserna. Vid ett av dessa utarbetades en gemensam verksamhetsplan mellan verket och länsstyrelserna för år 1999. Planen innehåller mål och aktiviteter som bl.a. syftar till att stärka det konkurrensfrämjande arbetet.

I regleringsbrevet för år 1999 har vissa länsstyrelser givits särskilda uppdrag på konkurrensområdet avseende tolkservice (se vidare i det följande), tillämpningen av plan- och bygglagen (1987:10) och upphandling av byggnads- och anläggningsarbeten. När det gäller plan- och bygglagen (PBL) har länsstyrelserna i Stockholms, Skåne, Värmlands, Västmanlands, Jämtlands och Norrbottens län i uppdrag att var för sig utreda hur kommunerna i respektive län beaktar konkurrensfrågor i tillämpningen av den nämnda lagen. I uppdraget ingår att undersöka om det går att påvisa någon skillnad i kommunernas agerande före och efter den ändring av 5 kap. 7 § PBL som trädde i kraft den 1 januari 1997 och som innebär att hänsynstagandet till effektiv konkurrens inte längre finns direkt angivet. Om behov visar sig föreligga skall länsstyrelserna lämna förslag till regelförändringar eller andra åtgärder. Uppdraget skall redovisas senast den 15 oktober 1999.

Länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Hallands, Örebro, Dalarnas, Västernorrlands och Västerbottens län skall gemensamt med Konkurrensverket kartlägga hur konkurrensen fungerar vid kommunernas upphandling av byggnads- och anläggningsarbeten. Underlag till Konkurrensverket skall sammanställas senast den 1 september 1999, varefter verket skall sammanställa materialet och göra en analys av identifierade konkurrensproblem. Verket skall redovisa uppdraget till regeringen senast den 15 oktober 1999.

Förslag från Småföretagsdelegationen

Småföretagsdelegationen har i sin rapport Förslagskatalog (SOU 1998:94) lagt fram ett antal förslag som har som syfte att främja konkurrensen. Det gäller bl.a. följande: prövning av kommunal kompetens att driva affärsverksamhet; konkurrensneutralitet mellan privata och offentliga aktörer; avreglering av olika verksamheter – t.ex. biluthyrning, långväga busstrafik och förordnandet av ordningsvakter; översyn av offentliga upphandlingar; översyn av konkurrenssnedvridande stöd; marknadsanpassning av regelsystemet för tolkning. Dessa förslag är, som tidigare redovisats, på olika sätt föremål för beredning.

Interpellationssvar

Statsrådet Mona Sahlin har under innevarande riksmöte besvarat interpellationer om kommunal näringsverksamhet och om konkurrensneutralitet. I den förstnämnda frågan meddelade statsrådet – som svar på interpellationer (1998/99:10 och 1998/99:43) av respektive Ola Karlsson (m) och Stefan Hagfeldt (m) i november 1998 och i januari 1999 – att hon ser de små och medelstora företagen som betydelsefulla för att stärka och utveckla näringslivets konkurrensförmåga och för att skapa nya arbetstillfällen. När det gäller förhållandet mellan småföretag och den offentliga sektorn framhöll hon att en självklar utgångspunkt är att varken kommunal eller annan offentlig nä-

ringsverksamhet får slå ut jobb eller hindra tillväxtförutsättningarna i privata företag. Hon påpekade att det är viktigt att den offentliga sektorn inte sänder ut dubbla budskap i dessa frågor. Vid det sistnämnda tillfället hänvisade statsrådet till de åtgärder om klarare spelregler mellan kommuner, landsting och småföretag som ingår i handlingsplanen för att förenkla och förbättra villkoren för främst små företag, som presenterades i december 1998 och som tidigare redogjorts för.

I mars 1999 besvarade statsrådet Mona Sahlin vidare en interpellation (1998/99:168) av Caroline Hagström (kd) om konkurrensneutralitet. I sitt svar upprepade statsrådet de nyss redovisade synpunkterna och hänvisade till Konkurrensrådets delredovisning den 31 mars 1999 och arbetet med att ta fram en konkurrensstrategi. Beträffande den statliga sektorn angavs att utgångspunkten är att statlig verksamhet inte skall konkurrera ut privat verksamhet och att myndigheter inte skall bedriva uppdragsverksamhet eller kommersiell verksamhet om dessa kan skötas av andra. I den särskilda frågan om distriktsveterinärorganisationen, vilken hade tagits upp i interpellationen, hänvisade statsrådet till jordbruksministern och noterade att på detta område, liksom på en del andra områden, måste hänsyn tas till de för området speciella förutsättningarna.

Regelsystemet för tolkning

Konkurrensverket föreslog i en skrivelse till regeringen i februari 1997 att en särskild utredning skall tillsättas med uppgift att utreda och analysera de förhållanden som gäller på marknaden för tolk- och översättningstjänster samt även lämna förslag till ett nytt, marknadsanpassat regelverk.

Som tidigare nämnts har vissa länsstyrelser, nämligen de i Stockholms, Östergötlands, Västra Götalands och Gävleborgs län, givits i uppdrag att undersöka hur respektive läns kommuner och landsting tillämpar de regelverk som styr tillhandahållandet av nödvändig tolkservice. Vidare skall länsstyrelserna föreslå hur regleringen på området skall kunna förbättras ur konkurrenssynpunkt. Samråd skall ske med Konkurrensverket. Uppdraget skall rapporteras till regeringen senast den 15 september 1999.

Regeringen har i december 1998 givit Integrationsverket i uppdrag att analysera myndigheternas användning av tolk. Verket skall utreda om personer som inte behärskar svenska får tillgång till tolk hos myndigheterna i behövlig utsträckning. Vidare skall verket utreda om kompetensen hos de tolkar som anlitas är tillfredsställande för de ärenden där deras tjänster används. Verket skall även uppmärksamma tolkförmedlingarnas roll i sammanhanget. Uppdraget skall redovisas senast den 15 september 1999.

De fristående sågverken

I motion 1998/99:N292 (s, m, v, c, mp) omnämns ärenden rörande Sydved AB och Industriskog AB. Marknadsdomstolen fattade i december 1998 beslut beträffande Sydved. Sammanfattningsvis fann Marknadsdomstolen att förutsättningar saknas för att meddela icke-ingripandebesked och för att

bevilja undantag för Sydvedsamarbetet. Avvecklingsperioden för det aktuella samarbetet sträcker sig fram till den 31 december 1999.

Konkurrensverket beviljade i februari 1999 undantag enligt 8 § konkurrenslagen för avveckling eller förändring av samarbetet i Industriskog. Undantaget skall gälla fr.o.m. den 1 januari 1999 t.o.m den 31 juli 1999.

När det gäller den allmänna situationen för köpsågverken följer regeringen, enligt uppgift, noga utvecklingen av denna.

Högteknologi

I motion 1998/99:N268 (m) efterfrågas konkurrensregler för högteknologi. Skydd för högteknologiska produkter finns genom immaterialrätten, dvs. patenträtt, varumärkesrätt och upphovsrätt. Det skydd för rättigheterna som finns i form av ensamrätt bidrar till att driva på utvecklingen inom respektive område och verkar därför konkurrensfrämjande. Samtidigt innebär ensamrätten ett slags rättsligt monopol – en konkurrensbegränsning. Ensamrätten som sådan grundar sig inte på avtal och den omfattas därför inte av konkurrenslagens bestämmelser. Om däremot ensamrätten överläts eller upplåts till någon annan föreligger ett avtalsförhållande i lagens mening.

I den svenska konkurrenslagstiftningen ingår en rad s.k. gruppundantag för olika typer av avtal, bl.a. patent- och know-howlicensavtal. Det nu gällande undantaget för avtal om tekniköverföring, i vilket innefattas patent- och know-howlicensavtal, gäller till den 1 april 2006.

1999 års ekonomiska vårproposition

I finansplanen i 1999 års ekonomiska vårproposition (prop. 1998/99:100) redovisar regeringen i ett avsnitt (1.4.2) med rubriken Sverige – en nation i arbete åtgärder för att göra sysselsättningsökningen uthållig. Åtgärderna redovisas under fyra underrubriker, nämligen Effektivare arbetsmarknad, En offensiv konkurrenspolitik, Effektivare system för utbildning och kompetensutveckling och Strategi för företagsutveckling. Beträffande konkurrenspolitik sägs följande:

För att åstadkomma en uthållig sysselsättningstillväxt krävs även effektiva marknader. Väl fungerande marknader leder till att produktivitetstillväxten blir tillräckligt god för att säkerställa en hög standardutveckling och ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv. Effektivare marknader gynnar också konsumenterna i form av lägre priser, bättre kvalitet och större urval av varor och tjänster. Regeringen föreslår därför följande åtgärder för att bidra till mer effektiva marknader:

- En väl fungerande konkurrens inom byggsektorn minskar på sikt boendekostnaderna för alla. Byggekostnadsdelegationen skall presentera förslag för att motverka att byggsektorn bidrar till att inflationstendenser uppkommer.
- Kvarvarande hinder för konkurrens i gränslandet mellan offentlig och privat verksamhet skall undanröjas. Statskontoret ges i uppdrag att snarast se över hur de statliga myndigheterna agerar på konkurrensutsatta marknader. Diskussioner förs med kommunsektorn om en långsiktig strategi för att offentlig verksamhet inte skall hämma tillväxtförutsättningarna.

- En väl fungerande konkurrens ger ett effektivare näringsliv och ger konsumenten en starkare ställning. Flera branscher kännetecknas i dag av bristande konkurrens och att konsumenten därmed har en svag ställning. Regeringen avser att återkomma med förslag som ger ökad konkurrens och stärker konsumentens ställning.
- Sveriges deltagande i den inre marknaden ger konsumenterna ett bredare utbud och lägre priser. Regeringen arbetar för att ytterligare stärka konsumentintresset i handelspolitiken, bl.a. genom ökad importkonkurrens. Ett exempel på detta är frågan om utvidgad parallellimport.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att en effektiv konkurrens är en viktig förutsättning för en väl fungerande samhällsekonomi. Konkurrens bidrar till ett nödvändigt omvandlingstryck och ett innovativt företagsklimat som stärker tillväxten och Sveriges internationella konkurrenskraft. För konsumenterna betyder detta tillgång till ett brett utbud av ständigt förbättrade varor och tjänster med god kvalitet till rimliga priser.

I finansplanen i 1999 års ekonomiska vårproposition presenterar regeringen, som nyss nämnts, åtgärder för en offensiv konkurrenspolitik. Där sägs bl.a. att effektivare marknader gynnar konsumenterna i form av lägre priser, bättre kvalitet och större urval av varor och tjänster.

Som framgått av den tidigare lämnade redovisningen pågår det en rad aktiviteter på olika områden med bäring på de frågor som tas upp i motionerna. I flera av dessa frågor kommer riksdagen att få möjlighet att lämna synpunkter och ta ställning när regeringen lägger fram konkreta förslag. Efter detta generella påpekande kommenterar utskottet var för sig olika frågor som berörs i motionerna.

Frågan om likformiga konkurrensregler i olika delar av landet tas upp i motion 1998/99:N277 (v). Enligt utskottets mening är det självklart att konkurrensreglerna inte får vara olika i olika delar av landet, något som skulle kunna vara hämmande för företagsetableringar i vissa regioner. Som tidigare redovisats skall länsstyrelserna enligt sin instruktion noga följa tillståndet på konkurrensområdet. Vid tillsynen skall särskild hänsyn tas till regionala förhållanden, vilket dock inte innebär att tillämpningen av de konkurrensrättsliga reglerna skall variera i olika delar av landet. Det kan också noteras att konkurrensfrågorna kommer att ingå i de regionala tillväxtavtal som nu är under utarbetande. Med det sagda avstyrks den här aktuella motionen i berörd del. Även motion 1998/99:T231 (s), som tar upp en närliggande fråga om sambandet mellan konkurrenslagstiftningen och en effektiv regionalpolitik, avstyrks.

I motion 1998/99:N292 (s, m, v, c, mp) berörs de fristående sågverkens situation. Näringsdepartementet följer, enligt uppgift, noga utvecklingen för dessa sågverk. Utskottet vill också erinra om den överföring av skogsmark från Assi Domän AB till ett nytt statligt skogsbolag som riksdagen hösten 1998 gav regeringen bemyndigande att genomföra (prop. 1998/99:1, bet. 1998/99:NU1). Utskottet såg fördelar med ett separat statligt skogsbolag, bl.a. genom att marknaden för vedråvara vidgas. Med det anförda avstyrks den nämnda motionen.

I några motioner tas frågan om konkurrens mellan privat och offentlig sektor upp och en omfattande avreglering förordas. När det gäller förhållandet mellan småföretag och den offentliga sektorn vill utskottet framhålla att en självklar utgångspunkt är att varken kommunal eller annan offentlig näringsverksamhet får slå ut jobb eller hindra tillväxtförutsättningarna i privata företag. Detta är, som tidigare redogjorts för, också regeringens inställning. Samtidigt vill utskottet betona att förhållandena i olika kommuner och lands-ting kan variera påtagligt. På vissa håll kan det privata utbudet vara mycket begränsat. Ett annat argument för att bibehålla en del av en verksamhet i en kommuns eller ett landstings regi är att därigenom upprätthålls en kompetens att utvärdera anbud.

I den handlingsplan för att förenkla och förbättra villkoren för främst små företag som regeringen presenterade i december 1998 ingår, som tidigare redovisats, en särskild punkt om klarare spelregler mellan kommuner och småföretag. Härunder berördes bl.a. den verksamhet som Konkurrensrådet bedriver. Rådet har, som nämnts, nyligen lämnat en redovisning av den verksamhet som hittills bedrivits. Vidare är reglerna för den offentliga upphandlingen föremål för utredning. Näringsdepartementet har härutöver påbörjat ett arbete med att – i diskussion med Kommunförbundet och Landstingsförbundet – utforma en långsiktig konkurrenspolicy. Kommunförbundet har också nyligen presenterat en rapport, i vilken effekterna och erfarenheterna av alternativa driftsformer belyses.

I vissa motioner förordas avreglering på vissa särskilt angivna områden, t.ex. tolk- och översättningsverksamhet, sotningsmonopolet, biluthyringsverksamhet, apoteksmonopolet och kommunernas rätt att stoppa lågprisbutiker. Som tidigare redovisats pågår olika utredningsarbeten på vissa av dessa områden. Vidare kan noteras att samtliga områden tillhör andra utskotts ansvarsområden.

Sammantaget anser utskottet att regeringens arbete på området styrs av en vilja att uppnå och upprätthålla konkurrensneutralitet mellan offentlig och privat verksamhet.

När det slutligen gäller yrkandet i motion 1998/99:N210 (s) om att Konkurrensverket i sin verksamhet skall anlägga mer av en helhetssyn på konkurrens, effektivitet och välfärd, känner utskottet stor sympati för dessa tankegångar. Utskottet anser, som redovisats och i likhet med motionären, att en väl fungerande konkurrens är en nödvändig förutsättning för en gynnsam utveckling av den svenska ekonomin. Konkurrensverket skall, förutom att tillämpa konkurrenslagen, främja en effektiv konkurrens inom såväl privat som offentlig verksamhet genom att bl.a. föreslå avregleringsåtgärder, till nytta för *konsumenterna*. Ibland kan det vara svårt att förena intresset av ökad konkurrens med de negativa effekter, i form av sämre service för medborgarna, ökad ekonomisk brottslighet eller sämre arbetsmiljö, som en avreglering kan vara förenad med. Det är dock inte Konkurrensverkets sak att beakta den sociala dimensionen, utan det är regering och riksdag som har att värdera Konkurrensverkets förslag rörande avreglering eller andra åtgärder utifrån en helhetssyn på konkurrens, effektivitet och välfärd.

Utskottet förordar att regeringen fortsättningsvis i avregleringssammanhang lägger särskild vikt vid att ha ett helhetsperspektiv för konsumenterna:

förutom konkurrens och effektivitet måste också frågor om välfärd samt risk för ökad ekonomisk brottslighet och sämre arbetsmiljö beaktas. Det är vidare viktigt att på ett systematiskt sätt följa upp de avregleringar som har genomförts och väga de positiva effekterna mot de negativa effekter som kan uppstå, t.ex. i form av sämre service för medborgarna, ökad ekonomisk brottslighet eller sämre arbetsmiljö.

Det utskottet nu har anfört bör riksdagen, med anledning av motion 1998/99:N210 (s), som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna 1998/99:Sk310 (m), 1998/99:Fi613 (m), 1998/99:N326 (m, kd), 1998/99:N330 (kd), 1998/99:N238 (c), 1998/99:N332 (fp) och 1998/99:N333 (fp) avstyrks samtidigt i berörda delar. Även motion 1998/99:N268 (m), som berör konkurrensregler för högteknologi, avstyrks av utskottet.

Beträffande förslaget i motion 1998/99:N333 (fp) om en ny bestämmelse i konkurrenslagen för att komma till rätta med säljvägran noterar utskottet att denna fråga har behandlats i en rapport från Konkurrensverket. Näringsdepartementet avser att behandla frågan i lämpligt sammanhang. Därmed avstyrks även den motionen i berörd del.

Kooperativ samverkan, m.m.

Motionerna

Konkurrenslagen (KL) hämmar de lantbrukskooperativa företagens utveckling, anför det i motion 1998/99:N236 (kd). Lagen behöver ändras i ett viktigt avseende; den negativa behandlingen av samarbete mellan företag i kooperativa former måste ersättas med den positiva inställning som utmärker EG-rätten och de andra EU-länderna, menar motionären. Hon föreslår förändringar på följande fyra punkter: (1) Samverkan i federativ form bör möjliggöras på samma villkor som gäller för primärföreningar inom lantbruket; (2) Prissamverkansförbudet i KL för primärföreningar bör utgå; (3) Hinder för förhandlingssamverkan mellan små producenter bör tas bort ur KL; (4) Förbudet i KL mot att begränsa medlems fria rörlighet bör utgå och ersättas med EG-rättens funktionsskydd för kooperativa företag.

I partimotion 1998/99:N238 (c) begärs ett uttalande om att konkurrenslagstiftningen skall utformas så att kooperativ verksamhet inte missgynnas jämfört med andra associationsformer. Grunden för kooperativ verksamhet är att en grupp människor, företag eller organisationer går samman för att driva en ekonomisk verksamhet som de alla behöver och som de gemensamt styr och ansvarar för i demokratiska former, konstaterar motionärerna och erinrar om att i svensk lagstiftning finns den juridiska associationsformen ekonomisk förening, som är avpassad för kooperativ verksamhet.

I motion 1998/99:N263 (c) begärs – på motsvarande sätt som i nyssnämnda motion 1998/99:N236 (kd) – förslag från regeringen i följande fyra avseenden: (1) att samverkan i federativ form skall möjliggöras på samma grunder som gäller för primärföreningar inom lantbruket; (2) att förbudet mot samverkan om priser på i en förening oförädlade produkter skall utgå; (3) att förhandlingskooperation skall likställas med övrig kooperation; (4) att förbudet mot att begränsa medlemmars fria rörlighet skall utgå och ersättas

med EG-rättens funktionsskydd för kooperativa företag. Om den svenska livsmedelssektorn skall ha en chans att utvecklas och motsvara kundernas krav i Sverige och på den internationella arenan måste den få samma spelregler som sina konkurrenter, anför motionärerna. De hävdar att den svenska konkurrenslagen särbehandlar de lantbrukskooperativa företagen negativt jämfört med EG-rätten och andra EU-länders lagar/tillämpning. Erfarenheterna av den nya konkurrenslagen är sådana att man kan tala om ett missgynnande av den svenska lantbrukskooperationen, sägs det. Federationer måste, bortsett från bagatellfall, uppfylla mycket strikta krav enligt konkurrenslagen för att få undantag och kan endast få ett tidsbestämt undantag från förbudet mot samverkan, säger motionärerna. De anser att inom EU är synen på federationer på jordbruksområdet betydligt mer liberal än i Sverige. KL bör därför ändras i syfte att möjliggöra samverkan i federativ form på samma grunder som gäller för primärföreningar inom lantbruket, föreslår motionärerna.

För lantbrukskooperativa föreningar som handlar med medlemmarnas produkter, utan vidareförädling, gäller speciella regler, säger motionärerna vidare. En förening riskerar sålunda att drabbas av förbud om dess andel av marknaden överstiger 25 %, men den kan få ett tidsbegränsat undantag. Södra Skogsägarna berörs av denna regel och kan tvingas att helt lägga om sin strategi vad avser handel med oförädlade varor, säger motionärerna och påpekar att varken EG-rätten eller övriga EU-länders lagstiftning innehåller motsvarande restriktioner. KL bör därför ändras så att förbudet mot prissamverkan på oförädlade produkter i lantbrukskooperativa föreningar avskaffas, föreslår motionärerna.

Producenter av vissa varor, t.ex. vallfrö, är många till antalet och ofta små, konstaterar motionärerna för det tredje. Dessa producenter behöver en gemensam organisation för att kunna förhandla om priser och villkor med köparna, som ofta är stora industriföretag, anför motionärerna. För närvarande måste de aktuella producenterna i normalfallet söka undantag från samverkansförbudet och kan då få ett tidsbegränsat undantag om de uppfyller vissa villkor, sägs det. I Sverige har ingripanden skett med stöd av KL – något som, enligt motionärerna, sannolikt inte hade skett med stöd i EG-rätten eller övriga EU-länders lagstiftning. KL bör därför ändras så att förhandlingskooperation likställs med övrig kooperation, föreslår motionärerna.

Konkurrenslagens regler för förhållandet mellan kooperativ förening och medlemmar är restriktiva, säger motionärerna avslutningsvis. Föreningarna får därmed svårigheter att etablera stabila relationer med sina leverantörer/ägare, och föreningarnas agerande på marknaden, deras finansiering och kreditvärdighet försvagas, anser motionärerna. De menar att EG-rätten och andra EU-länders lagstiftning ger föreningar och medlemmar större frihet att utforma reglerna. KL bör därför ändras så att förbudet mot att begränsa medlemmars fria rörlighet utgår och ersätts med EG-rättens funktionsskydd för kooperativa företag, föreslår motionärerna.

Kooperativ samverkan

Våren 1994 beslutade riksdagen (prop. 1993/94:210, bet. 1993/94:NU23) att införa särskilda bestämmelser i konkurrenslagen för s.k. primärföreningar inom lantbrukssektorn (det s.k. legalundantaget). Beslutet innebar att det i konkurrenslagen infördes kompletterande bestämmelser (18 a–18 c §§) med innebörden att förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete i vissa avseenden inte skall tillämpas beträffande samverkan i en ekonomisk förening vars medlemmar är enskilda lantbrukare eller företagare som bedriver jordbruk, trädgårdsnäring eller skogsbruk. De samverkansformer som särskilt anges i lagen (18 c § första stycket) är produktion, insamling, förädling, försäljning eller därmed sammanhängande verksamhet i fråga om jordbruks-, trädgårds- eller skogsprodukter eller inköp av varor eller tjänster för sådan verksamhet. De särskilda konkurrensreglerna för lantbrukets primärföreningar medger undantag endast i förhållande till förbudet i 6 § KL. Från tillämpningen av förbudet mot missbruk av dominerande ställning i 19 § KL gäller inget undantag.

I legalundantaget innefattas ej avtal som innebär begränsningar i medlemmars rörlighet på marknaden (18 c § andra stycket 1). Vidare tillåts ej sådan samverkan som innebär att försäljningspriser direkt eller indirekt fastställs på varor som produceras hos medlemmarna (18 c § andra stycket 2). I lagtexten utpekas två typer av fall för tillämpning av lagen på denna punkt. Det första fallet gäller när försäljningen sker direkt mellan en medlem och tredje man. I denna situation finns det enligt vad som anfördes i propositionen inga beaktansvärda skäl att tillåta prissamverkan i vidare mån än vad som är möjligt inom ramen för bestämmelserna om undantag i KL. Det andra fallet avser när föreningen svarar för försäljningen. Då kan, genom samverkan i föreningen, sådana positiva effekter uppstå att det finns skäl att tillåta en mer långtgående prissamverkan. En sådan samverkan borde dock, anfördes det, bara tillåtas under förutsättning att konkurrensen på marknaden inte hindras, begränsas eller snedvrids i väsentlig omfattning. I propositionen uttalades att som tumregel bör gälla att samverkan är tillåten om de samverkande företagen svarar för högst 25 % av den relevanta marknaden.

I den tidigare nämnda departementspromemorian *Små företag och konkurrenslagen* (Ds 1998:72) behandlas kooperativ samverkan i ett särskilt avsnitt (10). Kooperativ samverkan inom jordbruket är därvid föremål för en utförlig behandling. Inom ramen för en till arbetsgruppen knuten referensgrupp har Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och dess medlemsföretag framfört sina synpunkter på konkurrenslagen och dess utformning.

Arbetsgruppen lämnar i rapporten ett förslag till ändring av 18 c § KL. Syftet är bl.a. att nå en bättre överensstämmelse med EG-rätten, så att det skrivs in uttryckliga regler om skydd för förfaranden som är nödvändiga för en förenings från allmän synpunkt behöriga funktion. Vidare föreslås att förutsättningarna skall ändras för prissamverkan beträffande hos medlemmarna producerade varor som säljs av föreningen, på det sättet att den s.k. 25-procentsregeln skall ersättas med ett krav på att konkurrensen på mark-

naden inte får sättas ur spel. Ändring föreslås också av bestämmelserna i 18 b § KL som definierar vad som är jordbruks-, trädgårds- och skogsprodukter.

Rapporten har, som tidigare nämnts, varit föremål för remissbehandling, och remisstiden gick ut den 31 mars 1999.

Marknadsdomstolen fattade i januari 1999 beslut i ett ärende gällande samarbete mellan medlemmarna i primärföreningen Södra Skogsägarna om försäljning av produkter från medlemmarna genom föreningen. Domstolen ansåg, i likhet med Stockholms tingsrätt och Konkurrensverket, att samarbetet i Södra Skogsägarna innebär att försäljningspriser direkt eller indirekt fastställs på varor som produceras hos medlemmarna (18 c § andra stycket KL). När det gällde frågan om huruvida samarbetet medför att konkurrensen på marknaden påverkas i väsentlig omfattning ansåg domstolen att det knappast fanns någon klar saklig grund för bedömning av detta, och lagmotiven till den aktuella paragrafen ansågs inte ge närmare ledning för en lösning. Med hänsyn till de oklarheter som domstolen anser råder om tolkningen av bestämmelserna i 18 c § andra stycket KL godtogs inte Konkurrensverkets påstående om att samarbetet i Södra Skogsägarna är förbjudet. I stället måste huvudregeln i 18 c § första stycket gälla och samarbetet alltså anses tillåtet, anförde domstolen. Konkurrensverkets överklagande av Stockholms tingsrätts tidigare dom avslogs således.

Samverkan mellan taxiföretag

I den tidigare nämnda departementspromemorian Små företag och konkurrenslagen behandlas samverkan mellan taxiföretag i ett särskilt avsnitt (15). Arbetsgruppen föreslår införande av en förordning om ett helt nytt gruppundantag för transportöravtal mellan taxiföretag. Gruppundantaget innehåller undantag för viss närmare angiven samverkan mellan taxiföretag i beställningscentraler e.dyl. för i huvudsak gemensam inköpsverksamhet, skydd av affärshemligheter, gemensam marknadsföring samt skyldighet för taxiföretagen att

- utföra köruppdrag,
- ställa bilar till förfogande,
- inte konkurrera med beställningscentralen,
- överlåta affärsförbindelser m.m..

Undantag för dessa förfaranden föreslås gälla om samarbetet omfattar högst 35 % av den relevanta marknaden. Den begränsningen skall dock inte gälla för gemensam inköpsverksamhet eller skydd av affärshemligheter. I fråga om samarbete om priser föreslås undantag gälla endast om prissamarbetet är nödvändigt för att uppnå de effektivitetsvinster som följer av överlåtelsen. Samverkan som ligger utanför gruppundantagen måste, liksom tidigare, bli föremål för individuellt undantag av Konkurrensverket för att vara tillåtet.

Näringsminister Björn Rosengren och statsrådet Mona Sahlin besvarade i mars 1999 två frågor (1998/99:378 och 1998/99:413) om taxibranschen av respektive Åke Sandström (c) och Eva Flyborg (fp). I de – i huvudsak likalydande svaren – uppgavs att i rapporten Små företag och konkurrenslagen föreslås inga ändringar i själva konkurrenslagen som berör taxibranschen,

men däremot föreslås införande av ett gruppundantag för taxiföretag. Det föreslagna gruppundantaget bygger på den rättspraxis som finns på området, sades det. Om ett sådant gruppundantag kommer till stånd behöver taxiföretag som omfattas av det inte ansöka om undantag hos Konkurrensverket för sitt samarbete. I övrigt innebär förslaget inga förändringar av vad som gäller i dagsläget, konstaterade statsråden. Det omnämndes även att sådant samarbete som inte omfattas av gruppundantaget, exempelvis samarbete mellan taxiföretag som har högre marknadsandel än 35 %, kan anmälas till Konkurrensverket för individuell prövning. När remissbehandlingen av rapporten är klar kommer regeringen att ta ställning till arbetsgruppens förslag, uppgav statsråden. I sammanhanget hänvisades även till 1998 års taxiutredning, (särskild utredare: generaldirektör Olof Forssberg). Utredningen har i uppgift att undersöka förutsättningarna för och effekterna av att för innehavare av tillstånd till taxitrafik införa krav på obligatorisk anslutning till beställningscentral eller annat gemensamt organ (dir. 1998:5). Utredningens förslag kommer att överlämnas till regeringen senare under våren 1999.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tar först upp frågan om samverkan mellan taxiföretag. Som redovisats pågår inom Näringsdepartementet beredning av arbetsgruppens förslag om införande av ett gruppundantag för taxiföretag och remissutfallet på detta. Enligt uppgift från departementet kommer också förslag från 1998 års taxiutredning – som enligt planerna skall avlämnas senare under våren 1999 – att beaktas i detta sammanhang. Under hösten 1999 räknar departementet med att komma med ett ställningstagande i frågan.

Utskottet anser att det är angeläget att taxibranschen så snabbt som möjligt kan få besked om vilka regler som skall gälla för branschen. Osäkerhet i detta avseende är mycket negativt för branschen. Utskottet förutsätter att regeringen behandlar frågan med skyndsamhet och presenterar ett förslag till lösning senast under hösten 1999.

Härefter övergår utskottet till frågan om kooperativ samverkan, som aktualiserats i tre motioner.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det är en självklarhet att konkurrenslagstiftningen skall ha en sådan utformning att olika associationsformer får en likvärdig behandling. Något behov av ett uttalande av riksdagen om att konkurrenslagstiftningen skall utformas så att kooperativ verksamhet inte missgynnas jämfört med andra associationsformer kan utskottet inte se och avstyrker därmed motion 1998/99:N238 (c) i berörd del.

I de två motionerna 1998/99:N236 (kd) och 1998/99:N263 (c) begärs ändringar av konkurrenslagen rörande de lantbrukskooperativa företagen. Frågan om reglerna i konkurrenslagen på lantbrukets område har, som redovisats, varit föremål för utredning. Remissbehandlingen av arbetsgruppens förslag har nyligen avslutats. Enligt uppgift pågår nu beredningsarbete inom Näringsdepartementet. I detta sammanhang kommer även de tidigare nämnda avgörandena från Marknadsdomstolen att beaktas. Med hänvisning till pågående beredningsarbete anser utskottet inte att det är aktuellt med något riksdagsuttalande i frågan. Utskottet vill dock framhålla vikten av att frågan

om de lantbrukskooperativa samverkansformerna – på motsvarande sätt som utskottet anförde beträffande frågan om samverkan mellan taxiföretag – behandlas med skyndsamhet av regeringen. De båda motionerna avstyrks därmed.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *inriktningen av konkurrenspolitiken*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:N210 och med avslag på motionerna 1998/99:Fi613 yrkande 4, 1998/99:Sk310 yrkande 8, 1998/99:T231 yrkande 3, 1998/99:N238 yrkande 13, 1998/99:N268, 1998/99:N277 yrkande 9, 1998/99:N292, 1998/99:N326 yrkande 26, 1998/99:N330 yrkande 6, 1998/99:N332 yrkande 21 och 1998/99:N333 yrkandena 4 och 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

res. 1 (m, kd, c, fp)

2. beträffande *kooperativ samverkan, m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:N236, 1998/99:N238 yrkande 12 och 1998/99:N263.

res. 2 (kd, c)

Stockholm den 22 april 1999

På näringsutskottets vägnar

Per Westerberg

I beslutet har deltagit: Per Westerberg (m), Barbro Andersson Öhrn (s), Reynoldh Furustrand (s), Lennart Beijer (v), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Sylvia Lindgren (s), Ola Karlsson (m), Nils-Göran Holmqvist (s), Marie Granlund (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Ingegerd Saarinen (mp), Eva Flyborg (fp), Anne Ludvigsson (s) och Birgitta Carlsson (c).

Reservationer

1. Inriktningen av konkurrenspolitiken (mom. 1)

Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Ola Karlsson (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Eva Flyborg (fp) och Birgitta Carlsson (c) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet om inriktningen av konkurrenspolitiken bort ha följande lydelse:

Utskottets syn på betydelsen av en effektiv konkurrenspolitik överensstämmer med den som kommer till uttryck i motionerna 1998/99:Sk310 (m), 1998/99:Fi613 (m), 1998/99:N326 (m, kd), 1998/99:N330 (kd), 1998/99:

N332 (fp) och 1998/99:N333 (fp). En vital konkurrens skärper effektiviteten och ökar välbefindandet, varför insatser för att främja konkurrensen är viktiga inslag i en politik som gör Sverige mer utvecklingskraftigt. Marknadsökonomi förutsätter en effektiv konkurrenspolitik, som förhindrar marknadsdelning och prissamverkan samt utövar fusionskontroll. En fungerande och sträng konkurrenslagstiftning är viktig för att en effektiv konkurrens skall råda i det privata näringslivet. Konkurrensutsättning medför ökad effektivitet och gynnar konsumenterna. Fri konkurrens på lika villkor – inom de ramar som sätts upp av etiska principer och lagstiftning – är det bästa verktyget för att tillgodose konsumenternas efterfrågan och hushålla med begränsade resurser. En effektiv konkurrens gynnar alltid i första hand konsumenterna, och konkurrensen är den kanske viktigaste drivkraften till teknisk och ekonomisk utveckling. Väl fungerande konkurrens stimulerar en kontinuerlig förnyelse av produktionsapparaten och leder därmed till en effektiv användning av samhällets resurser, dvs. graden av konkurrens på olika marknader spelar en central roll för marknadsekonomis funktionssätt och för den ekonomiska tillväxten.

Utskottet anser att kraftfulla åtgärder måste vidtas från regeringens sida för att driva på avregleringsarbetet i syfte att skapa utrymme för privata initiativ i kommuner och landsting. Utskottets uppfattning är att de stora offentliga monopol som för närvarande svarar för tjänsteproduktionen inom sjukvård, skola, äldreomsorg etc. skall avregleras så att en privat tjänsteproduktion inom dessa områden skyndsamt kan utvecklas. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag om ändringar i de lagar som styr den obligatoriska, kommunala verksamheten vad gäller sådana bestämmelser som förhindrar uppkomsten av konkurrerande alternativ till dagens monopol i det allmänna regi. Detta skulle skapa möjligheter för en mängd småföretagare att utveckla och expandera egna verksamheter inom tjänstesektorn i form av kooperativ och egna företag. Inte minst för de kvinnor som nu till stor del svarar för den offentliga välfärdsproduktionen vore det positivt att övergå från att vara anställd till att bli egen entreprenör. Om flera aktörer tillåts komma in på områden som nu är stängda för privata alternativ kommer detta att leda till nya arbetstillfällen, samtidigt som ökad konkurrens innebär en effektivare användning av skattemedel. Enligt utskottets uppfattning skulle det dessutom leda till en mer småskalig företagsamhet, närhet i omsorgen, ökad valfrihet och en förbättrad välfärd för medborgarna.

Vidare vill utskottet betona betydelsen av att konkurrensbegränsande förfaranden från olika kommunala aktörers sida påtalas och åtgärdas. Enligt utskottets uppfattning intar regeringen en avvaktande hållning. Konkreta åtgärder lyser med sin frånvaro, medan tillsättande av utredningar och arbetsgrupper är vanligt förekommande. Inrättandet av Konkurrensrådet räcker inte. Rådet har inga sanktionsmöjligheter till sitt förfogande för att komma till rätta med missbruk från företrädare för stat, kommuner och landsting riktat mot privata entreprenörer i syfte att gynna den egna produktionen. Utskottet ställer sig skeptiskt till idén att genom diskussion och informationsspridning om goda exempel kunna åstadkomma rättelse så att förfördelade privata entreprenörer tillåts konkurrera på lika villkor med offentliga producenter. I stället för att vänta på olika utvärderingar av rådets verksam-

het bör, förutom de lagändringar som nyss förordats, en ny lagstiftning införas som på ett mer kraftfullt sätt än den nuvarande konkurrenslagen förhindrar underprissättning och osund konkurrens från det offentliga sidan. En sådan lag i enlighet med förslaget från Underprissättningsutredningen (SOU 1995:105) bör enligt utskottets mening snarast underställas riksdagens prövning. Detta är en motsatt väg än den som förordas i motion 1998/99:T231 (s) att på förhand selektivt stödja vissa producenter för att vissa tjänster skall bli utförda. Detta vore enligt utskottets mening direkt olämpligt. Vidare kan ej heller de problem som utpekats i motionen hanteras genom ändringar i konkurrenslagen.

När det gäller förslaget i motion 1998/99:N210 (s) om att Konkurrensverket i sin verksamhet skall anlägga ett bredare perspektiv på konkurrens, effektivitet och välfärd vill utskottet erinra om vad ett enhälligt utskott anförde hösten 1997, då ett likartat motionsyrkande avslogs (bet. 1997/98:NU1 s. 62). Utskottet hänvisade till Konkurrensverkets instruktion och regleringsbrev, i vilka det står angivet att verket skall främja en effektiv konkurrens inom såväl privat som offentlig verksamhet, till nytta för konsumenterna. Vidare hänvisades till verksamhetsplanen, i vilken påpekas – beträffande syftet med verksamheten – att de vinster som följer av en effektiv konkurrens kommer till uttryck i den samlade samhällsekonomin och därmed ytterst och på sikt gynnar konsumenterna, dvs. Konkurrensverket skall finnas till för konsumenterna. Vidare anförde utskottet att konkurrenslagen ger utrymme för att ta hand om konsumentintressen och andra samhälleliga intressen genom regler vad gäller tillåten samverkan som bl.a. har som krav att samarbetet skall komma konsumenterna till godo. Mot bakgrund av det anförda ansåg utskottet att det är helt klart att den verksamhet som Konkurrensverket bedriver skall ha som riktmärke att en mer effektiv konkurrens är till nytta för konsumenterna. Utskottet kan inte se någon anledning för riksdagen att nu göra någon annan bedömning i frågan och avstyrker därmed den här aktuella motionen.

I motion 1998/99:N277 (v) berörs vikten av att konkurrensreglerna är lika i olika delar av landet och att länsstyrelsernas arbete på konkurrensområdet inte får nedprioriteras. Detta är enligt utskottets mening självklarheter och bör inte kräva några riksdagsuttalanden. Motionerna 1998/99:N292 (s, m, v, c, mp) och 1998/99:N268 (m) som rör speciella områden – sågverk och högteknologi – bör inte heller föranleda någon riksdagens åtgärd.

Det utskottet nu har anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Med det sagda tillstyrker utskottet motionerna 1998/99:Sk310 (m), 1998/99:Fi613 (m), 1998/99:N326 (m, kd), 1998/99:N330 (kd), 1998/99:N238 (c), 1998/99:N332 (fp) och 1998/99:N333 (fp) i berörda delar.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *inriktningen av konkurrenspolitiken*
att riksdagen med bifall till motionerna 1998/99:Fi613 yrkande 4, 1998/99:Sk310 yrkande 8, 1998/99:N238 yrkande 13, 1998/99:N326 yrkande 26, 1998/99:N330 yrkande 6, 1998/99:N332 yrkande 21 och 1998/99:N333 yrkandena 4 och 9 och med avslag på motionerna 1998/99:T231 yrkande 3, 1998/99:N210, 1998/99:N268, 1998/99:

2. Kooperativ samverkan, m.m. (mom. 2)

Göran Hägglund (kd), Inger Strömbom (kd) och Birgitta Carlsson (c) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnittet om kooperativ samverkan, m.m. som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer helt i vad som anförs i motionerna 1998/99:N236 (kd), 1998/99:N263 (c) och 1998/99:N238 (c) om att konkurrenslagstiftningen måste utformas så att kooperativ verksamhet inte missgynnas jämfört med andra associationsformer.

De båda förstnämnda motionerna berör likabehandlingen av kooperativa företag, med utgångspunkt från de lantbrukskooperativa företagen. Liksom motionärerna anser utskottet att den rådande negativa behandlingen av samarbete mellan företag i kooperativa former måste ersättas med den positiva inställning som utmärker EG-rätten och lagstiftningen i de andra EU-länderna. Förändringar bör ske på följande fyra punkter: (1) Samverkan i federativ form bör möjliggöras på samma villkor som gäller för primärföreningar inom lantbruket; (2) Prissamverkansförbudet i konkurrenslagen för primärföreningar bör utgå; (3) Hinder för förhandlingssamverkan mellan små producenter bör tas bort ur lagen; (4) Förbudet i lagen mot att begränsa medlems fria rörlighet bör utgå och ersättas med EG-rättens funktionsskydd för kooperativa företag.

Som framgått av den tidigare redovisningen pågår nu inom Näringsdepartementet ett beredningsarbete med förslagen i departementspromemorian Små företag och konkurrenslagen och remissutfallet på denna. Enligt utskottets mening är det av största vikt att detta arbete bedrivs med skyndsamhet, så att de berörda företagen kan få besked om vilka regler som skall gälla och att dessa regler utformas så som utskottet förordar och som innebär att företagen kan utvecklas positivt.

Riksdagen bör göra ett uttalande i enlighet med vad som här har anförts. Därmed tillstyrks de nämnda motionerna i berörda delar.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *kooperativ samverkan, m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1998/99:N236, 1998/99:N238 yrkande 12 och 1998/99:N263 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Ärendet	1
Sammanfattning.....	1
Motionerna	2
Utskottet	3
Bakgrund.....	3
Inriktningen av konkurrenspolitiken	4
Motionerna	4
Vissa kompletterande uppgifter.....	8
Tidigare riksdagsbehandling.....	8
Konkurrensverket	8
Konkurrensrådet	8
Klarare spelregler mellan kommuner, landsting och små- företag.....	10
Kommunallagen	11
Departementspromemorian Små företag och konkurrens- lagen	11
Konkurrensverkets rapport Konkurrenshinder för småföretag ..	12
Konkurrensverkets rapport Avreglerade marknader i Sverige...	13
Länstyrelsernas konkurrensfrämjande verksamhet	13
Förslag från Småföretagsdelegationen.....	14
Interpellationssvar	14
Regelsystemet för tolkning	15
De fristående sågverken.....	15
Högteknologi.....	16
1999 års ekonomiska vårproposition	16
Utskottets ställningstagande	17
Kooperativ samverkan, m.m.	19
Motionerna	19
Vissa kompletterande uppgifter.....	21
Kooperativ samverkan.....	21
Samverkan mellan taxiföretag.....	22
Utskottets ställningstagande	23
Hemställan	24
Reservationer	24
1. Inriktningen av konkurrenspolitiken (m, kd, c, fp)	24
2. Kooperativ samverkan, m.m. (kd, c).....	27